

Vad är UFO och varför är ET liten och grön?

Jimmy Carter har sett ett UFO. Åtskilliga flygpiloter har lämnat in UFO-rapporter. Antalet iakttagelser är i det närmaste överväldigande. Det är därför inte mer än rimligt att vi ställer oss frågan: Finns UFO?

Definiera UFO!

Innan vi svarar på frågan måste vi emellertid definiera vad vi menar med UFO. Förkortningen betyder "unidentified flying objects", oidentifierade flygande föremål. I denna mening är det alldeles självklart att UFO finns. Åtskilliga av UFO-rapporterna ger inte möjlighet att identifiera vad det är rapportören har sett.

Men med UFO brukar man ofta avse något helt annat, nämligen utomjordiska farkoster, besökare från andra planeter. Med denna definition bör svaret bli ett annat: Nej, det finns ingenting som tyder på att vi har besök från andra planeter eller andra solsystem.

Rest-definition

Ett av problemen med UFOlogi, så som den i regel bedrivs, är att den arbetar med något slags rest-definition: "En del iakttagelser har naturliga förklaringar, men resten är UFO".

För att visa hur absurt ett

sådant resonemang är kan vi jämföra med ett annat område där man också försöker identifiera flygande föremål, nämligen ornitologin.

En hel del av de fåglar som ornitologer iakttar lyckas man inte artbestämma. En analys i efterhand av iakttagelserna hjälper ofta inte, eftersom iakttagelserna helt enkelt är otillräckliga.

Antag att jag har en ornitologisk favorithypotes, t ex att det finns en hittills okänd art, blåspräcklig pelikansparv. Antag vidare att jag försökte klassificera varje oidentifierad flygande fågel som blåspräcklig pelikansparv. Förmodligen skulle detta inte tas upp särskilt väl av de flesta ornitologer. De skulle hävda att en oidentifierad fågel varken är mer eller mindre än en oidentifierad fågel. De skulle inte tro på den blåspräckliga pelikansparven förrän jag hade ett exemplar att visa upp.

Vi har anledning att förhålla oss likadant till UFO som till blåspräckliga pelikansparvar. Metoden med rest-definition kan inte accepteras, utan oidentifierade föremål ska räknas som just oidentifierade.

Men vad är då allt det som människor ser och rapporterar in som UFO? Det är en hel provkarta på företeelser. Studiet av dessa ting kan ge intressanta inblickar i både astronomi och perceptionspsykologi.

Venus och månen

En stor del av alla UFO visar sig vid en närmare granskning vara planeter, och då främst planeten Venus. Det UFO som Jimmy Carter såg var t ex just Venus.

Venus är den ljusstarkaste "stjärnan", och för den som inte har för vana att titta på himlavalvet om nätterna kan den te sig förbluffande ljusstark. Men även andra planeter, t ex Jupiter, och stjärnor som Sirius och Capella har ibland rapporterats som "för ljusa för att vara en stjärna".

Refraktionen (ljusets brytning) i atmosfären förändrar det ljus som kommer från stjärnorna. Oregelbundenheter i luftmassan leder till att ljusstyrkan varierar, stjärnan "blinkar". Eftersom ljuset från planeterna kommer från en (i vinkelmått) större ljuskälla, blinkar planeterna i regel inte. (Undantag: när de står mycket nära horisonten, så att ljuset måste färdas en avsevärt längre sträcka genom atmosfären.) Människor som kallat en planet för UFO brukar ofta påpeka att "den såg inte ut som en stjärna, för den blinkade inte, utan liknade mer en strålkastare".

Om man under några sekunder fixerar en punktformig ljuskälla med ögonen, kan de reflexer utlösas som leder till sammandragning av pupillerna och till att man kisar. Detta gäller även om den allmänna ljusnivån är mycket svag. Orsaken är att de ljuskänsliga cellerna på en liten del av näthinnan har blivit kraftigt utsatta för ljus då man fixerat blicken. Den som med mörkeradapterat öga tittar noga på Venus kan alltså bli bländad, och tror då lätt att ljuset är mycket starkare än vad det i själva verket är.

Vår uppfattning om en avlägsen ljuskällas storlek (utbredning i rymden) påverkas inte bara av dess verkliga storlek (i vinkelmått) utan också av dess ljusstyrka. En ljusstark himlakropp kan verka att ha utbredning i rummet, trots att den är så liten att den "egentligen" (dvs om den var ljussvag) skulle se punktformig ut.

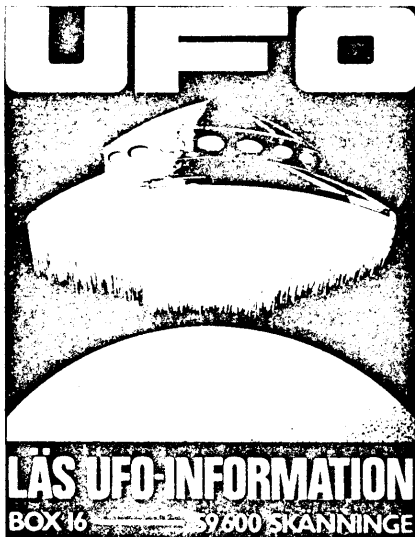
Refraktionen leder inte bara till variationer i ljusstyrka, utan också till variationer i färg. Planeter som står nära horisonten kan därför se ut som strålkastare som byter färg.

Människor som kallat stjärnor för rymdskepp brukar ofta vara övertygade om att ljuset bara var några hundra meter borta. I själva verket räcker vårt djupseende inte så långt bort. Det egentliga djupseendet bygger ju på att ögonen ser ett föremål i olika vinkel, och

vinkelskillnaden mellan Venus och ett föremål ett par hundra meter bort är alldeles för liten för att kunna registreras av ögat. Närheten till "rymdskeppet" är alltså i sådana fall en ren illusion.

"Men den rörde sig" är ett annat vanligt svar när den som sett ett UFO får veta att det var en stjärna eller planet. Även detta brukar bero på en sinnesillusion, närmare bestämt på den autokinetiska effekten.

Sätt dig i ett mörkt rum, så mörkt att du inte ens efter mörkeradaptation kan urskilja vad som finns i rummet. Placera mitt emot dig i rummet en svag ljuskälla, som ger en liten ljuspunkt men som inte är tillräckligt stark för att lysa upp rummet i övrigt. Du kommer knappt att tro att ljuspunkten verkligen står stilla. Den ger nämligen intrycket av att hela tiden röra sig. Detta är den autokinetiska effekten, och den har gett upphov till många rapporter om rörelser hos UFO .

UFO - en fantasifull version.

Sedan finns det en annan, mera banal orsak till att UFO verkar röra sig - men den har gett upphov till mer dramatiska effekter. Om du åker bil, kan du se hur synvinkeln förändras till allt som du ser vid sidan om dig - berg, träd, allt försvinner bakåt, dvs i motsatt riktning mot vad du själv förflyttar dig. Men om du har månen, Venus eller någon annan himlakropp åt sidan, bibehåller den samma vinkel hela tiden - alldeles som t ex en förföljande helikopter skulle göra som höll sig i konstant läge i förhållande till bilen. Man kan alltså inte på detta sätt skilja mellan en himlakropp och en förföljande luftfarkost som håller samma hastighet som man själv gör. Har man då väl bestämt sig för att ljuspunkten är något slags farkost är det mycket lätt att bli övertygad om att man blir förföljd av den.

I flera fall har amerikanska poliser förtvivlat försökt fly undan en förföljare, som sedermera visat sig vara en himlakropp - i ett fall månen.

De flesta av oss tittar så sällan på himlavalvet att vi lätt kan stå utan förklaring när vi ser en planet eller en ovanligt ljusstark stjärna.

Meteoror och raketer

En meteor (ett stjärnfall) är det ljusfenomen man kan iaktta då en liten kosmisk partikel tränger in i jordatmosfären. I medeltal kan man se en meteor var tionde

minut. De flesta är mycket ljussvaga. I genomsnitt en gång om året dyker det upp en meteor som är så ljusstark att man vänder ögat mot himlen när den kommer (förutsatt att man är i någorlunda ljussvag omgivning, inte inne bland stadens gatlyk- tor).

Trots att meteorer alltså är ganska vanliga är de flesta av oss inte särskilt bekanta med fenomenet. Vi lyfter som sagt inte så ofta våra blickar mot natthimlen.

Utbrända raketsteg och uttjän- ta satelliter kan ge upphov till UFO-rapporter liknande dem som meteorer förorsakar. Raketstarter har också lett till UFO-rapporter. Detsamma gäller satelliter, som ibland kan vara synliga. Det bru- kar ta en satellit ca 20 minuter att passera över himlavalvet från horisont till horisont.

Flygplan och ballonger

Föga förvånande är det att flygplan ibland kan se annor- lunda ut än man tror, och där- för ge upphov till UFO-rappor- ter. Statistik från en ameri- kansk UFO-grupp (Center for UFO Studies) visade att 42% av alla uppklarade UFO-fall var flygplan. (Stjärnor, planeter och månen svarade för 37%.)

En mycket liten grupp av flygplan svarar i USA för när- mare hälften av de flygplans- UFO som blir rapporterade och identifierade: nämligen reklam- plan. Det finns i USA flygplan

som bär tavlor med glödlampor, där olika texter visas och även förflyttas på tavlan. När man ser ett sådant flygplan från en vinkel där det inte går att läsa texten, kan det se mycket egendomligt ut.

Meteorologiska ballonger har gett upphov till en hel del UFO-fall. I åtminstone ett fall har en flygpilot dött då han försökte förfölja en sådan UFO, och flög upp till alltför hög höjd. En vanligare orsak till att flygpiloter förföljer UFO är annars himlakroppar. Mekanis- men är alldeles densamma som när man i en bil känner sig förföljd av en himlakropp.

En inte alldeles ovanlig or- sak till UFO-rapporter är små varmluftsballonger som sänts upp på skämt. En av vår förenings medlemmar har berättat för mig hur han och några vänner på skämt skickade upp ett par små varmluftsballonger. Nästa dag kunde de läsa i lokalpressen om mystiska UFO som hade iakttä- gits på flera håll i trakten — alla alldeles i vindriktningen från det ställe där de skickat upp ballongerna. Det är mycket lätt att göra en varmluftsbal- long, men experimentet rekomen- deras inte — i största synner- het inte i tider med risk för skogsbrand.

Och allt möjligt annat...

Listan kan göras mycket lång ö- ver företeelser som har gett upphov till UFO-rapporter. Här

en liten provkarta:

- Starka strålkastarljus, särskilt om de riktas mot himlen och träffar moln.
- Klotblixtar
- Signalaraketer
- Fåglar, särskilt ugglor som kan ha ett ganska utomjordiskt läte
- Insektssvärmar
- Pappersdrakar
- Ovanligt formade moln
- Reflexer i fönster, särskilt flygplansfönster
- Gatlyktor
- Avlägsna billyktor
- Hägringar.

Härtill kommer UFO-fotografierna, som kan ha en del orsaker utöver dem som kan förorsaka direkta observationer:

- Reflexer i kameraoptiken
- Fläckar på filmen, som uppstår vid framkallningen
- Oavsiktlig dubbelexponering
- Mer eller mindre skämtsamma bedrägerier.

Det är mycket lätt att åstadkomma UFO-foton. Man kan t ex kasta en navkapsel framför kameran, och fotografera den mot himlen. Man kan göra en modell av ett UFO och hänga i en tunn tråd från en trädgren utanför bildfältet. Med mörkrumsarbete kan ytterligare en hel del åstadkommas. Det är både enkelt och ganska festligt, och det är inte svårt att förstå att en hel del bedrägliga UFO-foton har blivit framställda under årens lopp.

UFO-rörelsen

UFO-rörelsen är en av de största pseudovetenskapliga riktningarna i vårt samhälle. För närvarande för den dock en ganska undanskymd tillvaro, eftersom den endast sällan lyckas fånga massmedias intresse.

UFO-login har, i motsats till astrologin, inte lyckats tränga in i den kulturella eliten. Den verkar att ha en delvis annan social rekrytering än den övriga nymysticismen. Min gissning är att den — litet schematiskt uttryckt — innehåller en hel del ynglingar som i stället skulle ha kunnat ägna sig åt amatörastronomi om föräldrarna hade haft de kontakter och de pengar till teleskop som skulle ha behövts för att hjälpa dem till detta.

UFO-rörelsen växte fram på 1950-talet. Dess organisationer kännetecknas av storstilade planer och omfattande rapportsystem. Det finns en mycket rik flora av tidskrifter, och ett stort internationellt kontaktnät. I jämförelse med de flesta andra pseudovetenskaper är UFOlogin som rörelse ganska tolerant; underkastelsekrav och "hjärntvätt" verkar inte förekomma. Organisationerna har oftast en någorlunda demokratisk uppbyggnad, och några UFO-gurus verkar inte att förekomma.

Under 1970-talet genomgick UFO-login i många länder en idémässig förändring. Man började intressera sig mera för ockulta

idéer, och på en del håll började det hävdas att UFO inte är utomjordiska utan parapsykologiska fenomen.

Varför är ET liten och grön?

Under UFOlogins två första årtionden, 1950- och 1960-talen, godtog rörelsens mera inflytelserika organisationer inga rapporter om närkontakter och bortföranden. Man ville inte ha att göra med personer som påstod sig ha varit ombord på rymdskepp; de ansågs vara mytomner som bara förstörde rörelsens chanser att bli mera allmänt accepterad.

Under 1970-talet inträdde en förändring av attityden till närkontakter. Den ena UFO-organisationen efter den andra började intressera sig för närkontakt av olika grader, och sedan slutet av 1970-talet är sådana berättelser lika allmänt godtagna i rörelsen som uppgifter om nattliga ljus på himlavalvet.

Men så till rubrikens fråga: Varför är ET liten och grön? Under 1950- och 1960-talen gav rapporterna om närkontakt en mängd olika beskrivningar av de utomjordiska varelserna. De kunde vara jättar med blodrött ansikte, dvärgar, varelser med jätteöron och med belysning inifrån kroppen, etc. Det fanns inget gemensamt mönster.

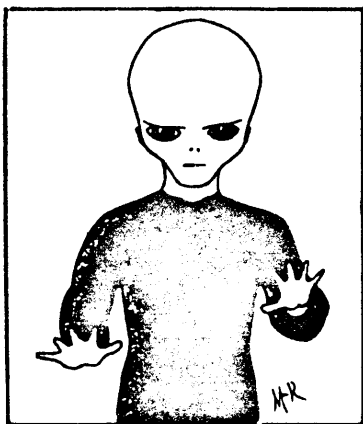
På 1970-talet började sådana rapporter ges större publicitet. Gradvis växte det då fram en gemensam bild av hur utomjording-

arna ser ut. Det är denna föreställning som filmen ET anknöt till, och säkerligen avsevärt förstärkte.

Denna process, varigenom en gemensam uppfattning gradvis växer fram bland människor som kommunicerar om samma ämne, är studerad i åtskilliga psykologiska experiment. Det är allt annat än förvånande att UFO-rörelsen skaffade sig en gemensam bild av hur utomjordingar ser ut, när den väl börjat ta sig an frågan. En mycket stor del av de personer som uppger sig ha haft närkontakt har på olika sätt kommit i kontakt med den numera gängse bilden av rymdvarelserna, och ansluter sig (medvetet eller omedvetet) till denna.

Varför kom då UFO-varelserna att se ut just som de gör? De mest uppmärksammade fallen från slutet av 1960-talet, som ledde fram till att närkontakt-berättelser blev accepterade, hade nog en viktig roll som normgivare. Bl a verkar det som om den nu gängse bilden av hur utomjordingar ser ut och beter sig har en hel del gemensamt med det berömda Betty Hill-fallet från 1966.

Betty Hill och hennes make Barney berättade att de hade träffat rymdvarelser med huvuden som var stora upptill, men som smalnade av kraftigt nedtill. Detta har sedan dess varit den ojämförligt vanligaste huvudfor-

"Prototyp" för rymdvarelser
(Bild ur NIVFO-bulletinen 2/81)

men som rapporterats. Makarna Hill berättade också att de hade utsatts för en närgången undersökning av sina kroppar. Också detta har ständigt återkommit.

Betty Hill-fallet verkar inte ha spelat någon större roll för uppfattningen om UFO-nauternas storlek. (Jag har inte funnit någon redovisning av kroppslängden i skildringar av detta fall.)

Däremot fanns det andra uppmärksammade fall vid denna tid som bidrog till att skapa en bild av rymdvarelserna som kortvuxna.

I fråga om utomjordingarnas hudfärg finns det fortfarande flera olika versioner som förekommer jämsides. En del påstår sig ha träffat varelser med mörkbrun hudfärg, andra har träffat varelser med blekvit eller grön hudfärg. Ingen version har ännu blivit dominerande. Här tog alltså ETs skapare en av flera versioner som är i omlopp. Kanske är filmens genomslagskraft så stor att rapporter om grön hudfärg nu kommer att bli ännu vanligare. Det återstår att se.

Den blåspräckliga pelikan-sparven har ännu inte observerats. Men sökandet fortsätter.

Sven Ove Hansson

Sexuell ockultism

Bokförlaget Libris har gett ut "En bok om religion, mystik och ockultism". Detta är en i raden av godtrogna ockulta böcker. På tal om poltergeister hävdas det i boken att dessa har samband med ockulta energier, som hänger samman med sexualiteten.

"Det österrikiska mediet Frieda Weisl hade en så våldsam sexuell energi, att före-

mål brukade ramla ner från spiselhyllan när hon hade samlag."

Folkvett är en sedesam tidskrift, så vi ska inte gå på några detaljer. Vi är dock helt övertygade om att det finns andra än övernaturliga förklaringar till att föremål föll ned från spiselhyllan vid tillfällena av det nämnda slaget.

SOH